हिमशिखर पत्रिकामा प्रकाशित गद्य कविताहरूको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
नेपाली विषय अन्तर्गत स्नातकतह दोस्रो वर्षको
दसौ पत्र (५१०–१) को प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी,
संगीता बानिया
क्याम्पस रोल नं. : २४/०६६
त्रि.वि.वि.दर्ता नं. : ९-२-४८-३८३०-२००६

नेपाली विभाग
पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा
२०७३

सिफारिस पत्र मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस, नेपाली विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौ पत्र (५१०-१) को प्रयोजनकालागि प्रस्तुत **हिमशिखर पत्रिकामा प्रकाशित गद्य कविताहरुको अध्ययन** शीर्षकको शोध पत्र यस विभागकी छात्रा संगीता बानियाले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । प्रस्तुत शोध कार्यबाट म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति :वि.सं. २०७३।१२।२१

....

(गीताकुमारी पौडेल)

शोधनिर्देशक

नेपाली विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत **हिमशिखर पत्रिकामा प्रकाशित गद्य कविताहरुको अध्ययन** शीर्षकको शोध पत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौ पत्र (५१०-१) को परिपूर्तिका लागितयार पारिएको हो । प्रस्तुत अध्ययनका लागि आवश्यक राय, सुझाव र सल्लाह प्रदान गर्नु हुने आदरणीय गुरुआमा तथा शोध निर्देशक गीताकुमारी पौडेलज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । उहाँकै सहयोग र सद्भावले यस शोधकार्यले पूर्णता प्राप्तगर्न सफलभएको हो । विभिन्न कार्य व्यस्तताका बाबजुद अमूल्य सहयोग प्रदान गरी यस शोधपत्रलाई परिष्कार र परिमार्जन गर्ने कार्यमा विशेष भूमिका प्रदानगर्नु भएकोमा म उहाँप्रति सदा ऋणी छु । विषय चयनदेखि शोध प्रस्ताव स्वीकृत गरी आवश्यक सहयोग र सुझाव प्रदान गर्नु हुने आदरणीय गुरु एवम् विभागीय प्रमुख कृष्णप्रसाद पौडेलज्यू प्रति पनि हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यसै गरी शोध शीर्षक चयनदेखि शोध कार्य सम्पन्न गर्नका लागि रचनात्मक सहयोग र सुझाव प्रदान गर्नु हुने विभागीय सदस्य नेपाली विभाग प्रति पनि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । साथै यस अध्ययनका लागि सामग्री सङ्कलनमा सहयोग प्रदानगर्नु हुने पश्चिमान्चल क्षेत्रीय पुस्तकालय, पृ.ना. क्याम्पस पोखरामा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरू प्रति पनि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

साथै यस अध्ययन कार्यका लागि विभिन्नतह क्षेत्रबाट सहयोग प्रदानगर्नु हुने मेरा आदरणीय मातापिता, जीवन साथी निराजनबहादुर थापा, तथा अन्यमित्रहरु जसले मलाई प्रत्यक्षअप्रत्यक्ष सहयोग प्रदानगर्नु हुने सम्पूर्ण सहयोगी मित्रहरू प्रति पनि आभार व्यक्तगर्न चाहन्छु ।

शोधार्थी

संगीता बानिया

मिति : वि.सं. २०७३।१२।२१

सङ्क्षिप्त सूची

सङ्क्षिप्त रुप	पूर्ण रुप
अप्र.	अप्रकाशित
चौ.सं.	चौथो संस्करण
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
दो.सं.	दोस्रो संस्करण
पृ.	पृष्ठ
पृ.ना.	पृथ्वीनारायण

विषय सूची

	पृष्ठ
परिच्छेद एक : शोधको परिचय	**१–६**
१.१ विषय परिचय	१
१.२ समस्या कथन	२
१.३ शोधको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्ष	२
१.५ शोधको औचित्य	४
१.६ शोधको सीमा	५
१.७ शोध विधि	५
१.७.१ सामग्री संकलन विधि	५
१.७.२ सामग्री विश्लेषण विधि	६
१.८ शोधपत्रको रुपरेखा	६
परिच्छेद दुई : कविताको सैद्धान्तिक स्वरुप	**७–२६**
२.१ कविताको परिचय	७
२.२ कविताको परिभाषा	८
२.२.१ संस्कृत साहित्यमा कविताको परिभाषा	८
२.२.२ पाश्चात्य साहित्यमा कविताको परिभाषा	९
२.२.३ नेपाली साहित्यमा कविताको परिभाषा	११
२.३. कविताको वर्गीकरण	१२
२.३.१ प्रगीतात्मक कविता	१३
२.३.२ आख्यानात्मक कविता	१४
२.३.३ नाटकीय कविता	१४

२.४ कविताका तत्वहरु १५

२.४.१ शीर्षक १६

२.४.२ संरचना १७

२.४.३ लय विधान १७

२.४.४ भाषाशैली १८

२.४.५ कथन पद्धति १८

२.४.६ केन्द्रीय भाव १८

२.४.७ बिम्बविधान १९

२.४.८ प्रतीक १९

२.४.९ अलंकार १९

२.४.१० व्यञ्जना २०

२.५ कविताको विधागत रुप तथाआयाम २०

२.६ नेपाली कविताको विकासक्रम २१

२.६.१ प्राथमिककाल (वि.सं. १८२६-१९४०) २१

२.६.१.१ वीरधारा २१

२.६.१.२ भक्तिधारा २२

२.६.२ माध्यमिक काल (वि.सं. १९४१-१९७४) २३

२.६.२.१ पूर्वमाध्यमिक काल (वि.सं. १९४१ - १९६१) २३

२.६.२.२ उत्तरमाध्यमिक काल (वि.सं. १९६२ - १९७४) २४

२.६.३ आधुनिक काल (वि.सं. १९७५ - हालसम्म) २४

२.६.३.१ पहिलो मोड (वि.सं. १९७५ - १९९०) २५

२.६.३.२. दोस्रो मोड (वि.सं. १९९१ - २०१६) २५

२.६.३.३ तेस्रो मोड (वि.सं. २०१७ - २०२९) २५

२.६.३.४ चौथो मोड (वि.सं. २०३० - हालसम्म) २६

२.७ निष्कर्ष २६

परिच्छेद तिन : हेमजा साहित्य प्रतिष्ठान र हिमशिखर पत्रिकाको चिनारी **२७–३३**

३.१ हेमजा साहित्य प्रतिष्ठानको परिचय २७

३.२ हेमजा साहित्य प्रतिष्ठानको उद्देश्य २८

३.३ हेमजा साहित्य प्रतिष्ठानद्वारा संचालित विविध गतिविधिहरु २९

३.४ हिमशिखर पत्रिकाको चिनारी ३०

३.५ हिमशिखर पत्रिकामा आवद्ध केही गद्य कविहरुको विवरणात्मक सूची ३१

३.६ निष्कर्ष ३३

परिच्छेद चार : हिमशिखर पत्रिकामा प्रकाशित गद्य कविताहरुको विश्लेषण **३४–६६**

४.१ सरुभक्तका गद्य कविताको विश्लेषण ३४

४.२ तीर्थ श्रेष्ठका गद्य कविताको विश्लेषण ३९

४.३ रमेश श्रेष्ठका गद्य कविताको विश्लेषण ४१

४.४ दामोदर त्रिपाठीका गद्य कविताको विश्लेषण ४९

४.५ कृष्ण उदासीका गद्य कविताको विश्लेषण ५४

४.६ सरिता तिवारीको गद्य कविताको विश्लेषण ५८

४.७ रेशम पौडेलको गद्य कविताको विश्लेषण ५९

४.८ मोती पराजुलीको गद्य कविताको विश्लेषण ५९

४.९ टिकाराम उपाध्यायको गद्य कविताको विश्लेषण ६०

४.१० इन्द्र कुमार विकल्पको गद्यकविताको विश्लेषण ६१

४.११ लक्ष्मण थापाको गद्य कविताको विश्लेषण ६१

४.१२ इमनाथ पौडेलको गद्य कविताको विश्लेषण ६२

४.१३ ध्रुव श्रेष्ठको गद्य कविताको विश्लेषण ६३

४.१४ शिवमणि त्रिपाठीको गद्य कविताको विश्लेषण ६४

४.१५ यमनाथ देवकोटाको गद्य कविताको विश्लेषण ६५

४.१६ निष्कर्ष ६६

परिच्छेद पाँच : सारांश तथा निष्कर्ष **६७–६८**

५.१ सारांश ६७

५.२ निष्कर्ष

तालिका सूची

तालिका	विवरण	पृष्ठ
तालिका नं. १	केही प्रमुख गद्य कवितहरु र तिनका कविता शीर्षक	३१
तालिका नं. २	सरुभक्तका प्रकाशित गद्य कविताहरु	३४
तालिका नं. ३	तीर्थ श्रेष्ठका प्रकाशित गद्य कविताहरु	३९
तालिका नं. ४	रमेश श्रेष्ठका प्रकाशित गद्य कविताहरु	४१
तालिका नं. ५	दामोदर त्रिपाठीका प्रकाशित गद्य कविताहरु	५०
तालिका नं. ६	कृष्ण उदासीका प्रकाशित गद्य कविताहरु	५४